

PROFESOR WIESŁAW BALCERAK — INICJATOR I PROMOTOR WSPÓŁPRACY HISTORYKÓW POLSKI I BUŁGARII

Wieloletnie, konsekwentne zainteresowania naukowe prof. Wiesława Balceraka makroregionem Europy Środkowo-Wschodniej, a w nim południową Słowiańszczyzną oraz badania prowadzone w Bułgarii w latach 60. i na początku lat 70. legły u podstaw Jego zamysłu ustanowienia bliższej, zorganizowanej instytucjonalnie współpracy środowisk historycznych Warszawy i Sofii. Biorąc pod uwagę bogate tradycje wzajemnych związków Polski i Bułgarii, pomimo ich znacznego oddalenia geograficznego, oraz swe przyjacielskie relacje z przedstawicielami dziejopisarstwa bułgarskiego, prof. Balcerak dostrzegł duże, potencjalne możliwości bliskiej współpracy naukowej w zakresie historii obu naszych krajów.

Trzeba stwierdzić, że dla realizacji owego zamierzenia nie bez znaczenia pozostawał również fakt znalezienia się Polski i Bułgarii po II wojnie światowej w bloku sowieckim, którego przywódcy, kreując tzw. „wspólnotę państw socjalistycznych”, zalecali im propagando rozwijanie wzajemnych „bratnich uczuć” pod egidą Moskwy, dbając wszakże przy tym, aby nie osiągnęły one temperatury nie poddającej się kontroli władz. W konsekwencji nie żałowano nakładów finansowych i innych środków, które w wielu dziedzinach i na różnych poziomach skutkowały mniej lub bardziej autentyczną integracją pomiędzy narodami tzw. państw socjalistycznych. I choć nie ulega wątpliwości, że czynniki rządzące PRL i LRB popierając wzajemną, „internacjonalistyczną” współpracę, kierowały się przede wszystkim względami „jedynie słusznej” ideologii, to jednak w przypadku kooperacji polsko-bułgarskiej w dziedzinie historii per saldo przeważały obopólne korzyści nad skutkami ujemnymi naginania prawdy dziejowej do schematów ówczesnie obowiązujących. Znajdowano jednakże finanse na badania zagraniczne, na konferencje i spotkania międzynarodowe oraz wspólne wydawnictwa pomimo tego, że zbliżenie pomiędzy przedstawicielami polskiej i bułgarskiej nauki historycznej niewątpliwie przekraczało limit kontrolowanej „poprawności socjalistycznej”, jaki władze komunistyczne wyznaczały w kontaktach pomiędzy państwami bloku sowieckiego.

Jednakże wśród czynników sprzyjających zapoczątkowaniu regularnego współdziałania historyków Polski i Bułgarii prof. Balcerak trafnie wskazywał na priorytetowe znaczenie istniejącego w ich wzajemnych odniesieniach potencjału życzliwości i sympatii. Potencjału, który stanowił nie tylko implikację pobratymstwa etnicznego Polaków i Bułgarów, czy podobieństwa ich rozwoju historycznego, ale także różnorodnych form wzajemnego poparcia, pomocy i współpracy ukształtowanych na przestrzeni zazębiających się ze sobą ich dziejów. Stąd też stał na stanowisku, że budowanie gmachu współpracy polsko-bułgarskiej w dziedzinie historii powinno być osadzone na tym właśnie fundamencie.

We wstępie do jednej z redagowanych przez siebie książek, będących plonem polsko-bułgarskich konferencji naukowych, prof. Balcerak pisał: „tak narodowi polskiemu, jak i bułgarskiemu przyszło zmagać się w przeszłości z potęgą imperium osmańskiego, co jak wiadomo symbolizuje m.in. bitwa pod Warną i śmierć Króla Władysława III, zwycięstwo Króla Jana III Sobieskiego pod Wiedniem i powstanie w Cziprowcach w 1688 r. Oba naro-

dy doświadczyły długotrwałego obcego panowania i ucisku. Oba musiały walczyć o przetrwanie i bronić się przed wynarodowieniem”.

Przypomnijmy, że proces bliższego, wzajemnego zaznajamiania się i, jak pokazała przyszłość, trwałego zbliżenia Polaków i Bułgarów, rozpoczęty został na większą skalę w XIX w., kiedy to po upadku powstań narodowych emigranci polscy znaleźli na ziemiach bułgarskich bezpieczny azyl przed represjami władz imperiów zaborczych, a także zrozumienie i pomoc. Bułgarzy bowiem odnosili się do nich jak do towarzyszy niedoli i współbojowników o niepodległość, co miało związek z bezpośrednim udziałem wielu Polaków w wojnie rosyjsko-tureckiej po stronie Rosji w latach 1877–1878. Stanowiło to nierzadko okupiony krwią, konkretny wkład do dzieła wyzwolenia Bułgarii spod jarzma osmańskiego. Również w końcu XIX w. i na początku XX w. Polacy uczestniczyli u boku Bułgarów w powstaniach i wojnach, prowadzonych w imię całkowitego ich zjednoczenia narodowo-terytorialnego i pełnej suwerenności państwa bułgarskiego. Warto podkreślić, że nie mało polskich emigrantów i uczestników walk o wyzwolenie Bułgarów zdecydowało się osiedlić na stałe w ustanowionym w 1878 r. Księstwie Bułgarii, włączając się aktywnie w proces jego państwowo-politycznego, gospodarczego i kulturalnego odrodzenia. W pogłębianiu i rozszerzaniu kontaktów polsko-bułgarskich w odrodzonym państwie bułgarskim główną rolę odgrywało stowarzyszenie polskiej kolonii pod nazwą „Wzajemna Pomoc”, które miało swego odpowiednika w tzw. Kołach Słowianofilskich promujących wysiłki Polaków wybicia się na niepodległość.

Z kolei w czasie I wojny światowej Bułgaria, związana z koalicją niemiecką, angażowała się na rzecz odzyskania wolności przez Polaków, stawiających w swych dążeniach niepodległościowych na państwa centralne. W końcu zaś 1918 r. Bułgaria była jednym z pierwszych państw, które uznały niepodległą II Rzeczpospolitą i nawiązały z nią stosunki dyplomatyczne. W tym samym roku w Sofii, z inicjatywy nastrojonych propolsko bułgarskich intelektualistów, powstało Towarzystwo Polsko-Bułgarskie, a w kilka lat potem — analogiczna placówka w Warszawie.

Na przełomie lat 1920–1921 w Polsce przebywał z wizytą oficjalną Aleksander Stambolijski, premier ówczesnego rządu bułgarskiego i zarazem lider największej w Bułgarii partii, Bułgarskiego Ludowego Związku Chłopskiego. Dążąc do przełamania izolacji swego kraju i wzmocnienia jego pozycji na arenie międzynarodowej, nawiązał on kontakt z Wincentym Witosem, przywódcą partii chłopskiej i szefem rządu II Rzeczypospolitej, który go rewizytował w 1922 r. Chociaż w okresie międzywojennym racja stanu Polski i najżywotniejsze interesy Bułgarii determinowały dwa przeciwstawne kierunki w ich polityce zagranicznej: Warszawa zabiegała o umocnienie systemu wersalskiego, Sofia zaś — o jego rewizję, to jednak oba państwa łączyło wspólne, usilne dążenie do znalezienia gwarancji bezpieczeństwa i pokoju. Ten cel zbliżał do siebie Polaków i Bułgarów zwłaszcza w drugiej połowie lat 30. w miarę zaostrzania się sytuacji międzynarodowej w Europie i sprawił, że pomimo istniejących różnic, pojawiły się we wzajemnych relacjach polsko-bułgarskich także punkty styczne. Izolowana przez wrogich sąsiadów, słaba ekonomicznie i militarnie Bułgaria potrzebowała poparcia Warszawy na arenie międzynarodowej. Z kolei Polska traktowała Bułgarię jako ważne ogniwo w zamysłach integracyjnych, dotyczących stworzenia z państw Europy Środkowo-Wschodniej tzw. trzeciej siły.

Bazując na tak, ogólnie biorąc, pomyślnie ukształtowanych stosunkach Polski z Bułgarią na początku lat 70., z inicjatywy prof. Balceraka dyrekcja IH PAN wysunęła ofertę współpracy pod adresem Instytutu Bałkanistyki Bułgarskiej Akademii Nauk (dalej BAN). Propozycja strony polskiej spotkała się z życzliwym przyjęciem prof. dr. Nikołaja Todorowa

wa, ówczesnego dyrektora tej placówki, członka rzeczywistego i późniejszego wiceprezesa BAN. W konsekwencji zawarto odpowiednie porozumienia pomiędzy Akademiami Nauk Polski i Bułgarii, co wkrótce spowodowało wyraźny wzrost kontaktów indywidualnych i zespołowych historyków obu państw. Rozszerzające i pogłębiające się więzi pomiędzy środowiskami historycznymi Warszawy i Sofii doprowadziły w 1972 r. do powołania Polsko-Bułgarskiej Komisji Historycznej (dalej PBKH) — bilateralnego ciała, którego pierwszymi przewodniczącymi zostali: części bułgarskiej — prof. dr Nikoła Genczew z Uniwersytetu Sofijskiego, a części polskiej — prof. dr hab. Leonid Żytkowicz z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Lecz trzeba stwierdzić, że od początku głównym inicjatorem działalności Komisji był profesor Balcerak.

Dążąc do optymalnego wykorzystania stworzonych możliwości współpracy historyków polskich i bułgarskich, PBKH wytyczyła sobie trzy główne kierunki działalności. Z jednej strony chodziło o zainteresowanie polskiego środowiska historycznego dziejami państwa i narodu bułgarskiego, a zarazem — zaznajomienie z historiografią bułgarską, poświęconą historii narodowej i powszechnej. Z drugiej zaś — starano się zapoznać bułgarską społeczność historyczną z dziejami Polski oraz z polskim piśmiennictwem historycznym. Wreszcie trzecim zamierzeniem PBKH było inicjowanie, organizowanie i realizacja określonych tematów wspólnych.

Najbardziej bodaj spektakularnym przejawem działania Komisji były z reguły coroczne spotkania naukowe delegacji historyków obu krajów. W spotkaniach tych, odbywających się na zmianę w Bułgarii i w Polsce uczestniczyli nie tylko „funkcyjni”: przewodniczący, sekretarze i członkowie części Komisji polskiej i bułgarskiej, ale także inni badacze, reprezentujący stołeczne i lokalne środowiska historyków obu naszych krajów. Dzięki temu nierzadko podczas analizowania konkretnych problemów ujawniały się różne poglądy i ustalenia, wzbogacające wymianę myśli i wytyczające nowe szlaki penetracji naukowej. Należy podkreślić, że główną płaszczyzną spotkań historyków z Polski i Bułgarii w ramach PBKH były konferencje naukowe, przeprowadzane na z góry ustalony temat. Posiedzenia robocze natomiast, choć też istotne, bo rozstrzygające niebagatelne kwestie organizacyjne, pozostawały jednak niejako w cieniu obrad merytorycznych, których interesująca tematyka i wysoki poziom naukowy oceniany był wysoko przez społeczności historyków obu państw.

W niniejszym, ograniczonym objętościowo tekście naturalnie nie miejsce na dokładne omówienie przebiegu wszystkich konferencji, odbytych w trakcie kilkunastu spotkań PBKH, a tym bardziej — zaprezentowanie głównych tez wygłoszonych referatów, czy konkluzji wynikłych z dyskusji. Stąd też można tu przywołać jedynie tematy poszczególnych sesji polsko-bułgarskich, opatrując je niekiedy krótkim komentarzem.

Do pierwszego spotkania historyków z Polski i Bułgarii w ramach PBKH doszło w 1972 r. w Sofii, gdzie podczas obrad zajmowano się problematyką reżimów autorytarnych i dyktatorskich w Europie Środkowo-Wschodniej w latach międzywojennych. Druga z kolei konferencja PBKH odbyła się w kwietniu 1974 r. w Warszawie i poświęcona była emigracji polskiej na Bałkanach w XIX w. oraz jej związkom z ujarzmionymi narodami bałkańskimi przez Turcję osmańską. Po raz trzeci delegacje naukowców polskich i bułgarskich spotkały się w październiku 1975 r. w Bułgarii. Sesja, którą tam wówczas zorganizowano dotyczyła problematyki ruchu ludowego w Bułgarii i w Polsce w XIX i XX w. Warto zauważyć, że komparatystyczne ujęcie zaprezentowanej materii w referatach i dyskusji pozwoliło uwydatnić istniejące analogie i kontrasty w położeniu chłopstwa i jego roli w dziejach obu państw.

Kierując się pragnieniem ukazania członkom PBKH i zaproszonym przez nią historykom walorów poznawczych i turystyczno–rekreacyjnych różnych miast i miasteczek Bułgarii i Polski postanowiono w miarę możliwości organizować kolejne sesje poza Sofią i Warszawą. Stąd też w kwietniu 1976 r. delegacje historyków obu państw spotkały się w zabytkowym Toruniu, interesującym zwłaszcza dla gości bułgarskich. Tematyka tamtejszej konferencji nawiązywała znów do XIX–wiecznych dziejów Bałkanów. Tym razem wszakże odniesienia do walki narodów bałkańskich z zaborcą osmańskim zaprezentowano szerzej, aniżeli uczyniono to podczas II sesji PBKH, bo w aspekcie całego makroregionu Europy Środkowo–Wschodniej. Należy podkreślić, że to spotkanie historyków obu krajów miało niezwykle uroczyste i bogaty charakter, gdyż zrealizowane zostało niejako w trzech odsłonach. Poza bowiem rutynowymi obradami w Toruniu, wzięto udział w wystawie poświęconej wyzwoleniu Bułgarii, zorganizowanej na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika przez Bułgarski Ośrodek Kultury oraz w sesji naukowej odbytej na Uniwersytecie Warszawskim w poszerzonym gronie m.in. prominentnych osób ze środowisk naukowych Polski i Bułgarii (rektora UW — prof. dr. hab. Zygmunta Rybickiego, członka PAN — prof. dr. hab. Stefana Kieniewiczza, wiceprezesa BAN, akademika Dymitra Kosewa) oraz ambasadora Bułgarii w PRL. Widać więc, że PBKH nie ograniczała się w swej działalności tylko do własnych, zaprogramowanych spotkań naukowych, ale również podejmowała współpracę z jej zadaniami inicjatywy i włączała się do przedsięwzięć organizowanych przez inne instytucje. I tak m.in. w drugiej połowie lat 70., prof. Balcerak uczestniczył także w konferencjach międzynarodowych, poświęconych problematyce bałkańskiej, organizowanych w Bułgarii przez Komisję Stowarzyszenia Międzynarodowego Europy Południowo–Wschodniej i Wschodniej, działającej przy poparciu UNESCO.

Podążając śladem przyjętej przez PBKH praktyki aranżowania wspólnych konferencji naukowych w różnych stronach naszych krajów, spotkanie w październiku 1977 r. odbyło się w atrakcyjnej, przede wszystkim dla strony polskiej, nadmorskiej Warnie. Tematyka obrad dotyczyła związków rewolucji bolszewickiej z 1917 r. z historią Polski i Bułgarii. W następnym roku historycy polscy i bułgarscy spotkali się dwukrotnie: w marcu 1978 r. w Warszawie z racji 100–lecia zrzucenia przez Bułgarów jarzma tureckiego, zaś na przełomie maja i czerwca tegoż roku — w Olsztynie. Tematem sesji olsztyńskiej było powstanie państw bloku sowieckiego w Europie Środkowo–Wschodniej ze szczególnym położeniem akcentu na Polskę i Bułgarię.

Kryzys tzw. realnego socjalizmu w PRL, powstanie niezależnego związku zawodowego „Solidarność”, represyjne posunięcia polskich władz komunistycznych oraz rezonans tych burzliwych wydarzeń w pozostałych państwach bloku sowieckiego, wszystko to odcisnęło się wielce niekorzystnie na dalszym przebiegu współpracy historyków Polski i Bułgarii; do połowy lat 80. działalność PBKH de facto została zawieszona. Wznowienie wspólnych spotkań nastąpiło dopiero w październiku 1985 r. w Sofii, na co w dużym stopniu znów wpłynęła postawa prof. Balceraka. On to, aktywnie zaangażowany w rozwój działalności PBKH, inicjował i dopingował czynniki w PAN odpowiedzialne za współpracę międzynarodową oraz koordynował starania strony bułgarskiej, zmierzające do podjęcia współpracy na nowo. Wówczas też objął stanowisko przewodniczącego części polskiej PBKH, wakujące po śmierci dotychczasowego jej zwierzchnika, prof. dr. hab. Tadeusza Cieślaka. Jednocześnie również we władzach części bułgarskiej doszło do zmiany: nowym przewodniczącym został prof. dr Simeon Damianow, jeden z wybitnych historyków bułgarskich, wielki erudyta i entuzjasta historiografii polskiej. Konferencja sofijaska przeprowadzona w 1985 r. pod okiem nowo mianowanych przewodniczących części polskiej i bułgarskiej

Komisji poświęcona była dwóm głównym, powiązanim ze sobą tematom: zwycięstwu Króla Jana III Sobieskiego nad Turkami pod Wiedniem i powstaniu cziprowskiemu w Bułgarii. Wszelako z powodu ciężkiej choroby prof. Damianow zmuszony był z tej funkcji wkrótce zrezygnować; rychło też zmarł, nie doczekawszy kolejnego spotkania historyków polskich i bułgarskich.

W październiku 1986 r., na specjalne życzenie historyków z Bułgarii (pod egidą kolejnego przewodniczącego części bułgarskiej Komisji, prof. dr. Mito Isusowa, członka korespondenta BAN, badacza dziejów najnowszych Bułgarii i szczerego przyjaciela Polski) zainteresowanych poznaniem kolebki „Solidarności”, wspólne spotkanie urządzono w Gdańsku. Obrady zorganizowanej tam konferencji toczyły się wokół problematyki polityki zagranicznej Polski i Bułgarii od końca I wojny światowej do dnia dzisiejszego. W dyskusji, jaka wywiązała się po wysłuchaniu referatów, obok informacji uzupełniających, nie zabrakło też interesujących akcentów polemicznych.

Następna sesja PBKH odbyła się we wrześniu 1987 r. w malowniczym górskim mieście Smoljan niedaleko południowej granicy Bułgarii, gdzie podczas posiedzeń naukowych skupiono się na wieloaspektowej analizie roli inteligencji w dziejach Polski i Bułgarii w XIX i XX w. Wymiana myśli, jaka miała miejsce po wystąpieniach referentów, pozwoliła uczestnikom uchwycić wspólne oraz specyficzne cechy tej warstwy społecznej, uformowanej w Polsce i w Bułgarii w różnych przeciw warunkach historycznych. Stworzyło to dobrą podstawę porównania jednych i tych samych zjawisk i ich przejawów w obu naszych państwach.

W obradach kolejnej konferencji PBKH, urządzonej we wrześniu 1988 r. w Jedlcu pod Kaliszem, pt. „Powstanie i rozwój państwowości bułgarskiej (1878 r.) i polskiej (1918 r.)” uczestniczyło szerokie grono zaproszonych historyków z różnych ośrodków naukowych w Polsce. Warto zauważyć, że prof. Balcerak jako gospodarz spotkania i przewodniczący części polskiej Komisji nie tylko starał się przyciągnąć do współpracy luminary nauki historycznej, ale także zainteresowany był udziałem badaczy, wprawdzie młodszych doświadczeniem zawodowym, ale nierzadko wnoszących nowe, oryginalne spojrzenie do analizowanych problemów. W konsekwencji w referatach i ożywionej dyskusji zaprezentowano poglądy weryfikujące bądź korygujące wiele tez, które w świetle najnowszych ustaleń piśmiennictwa historycznego Polski i Bułgarii nie mogły się już ostać.

W Płowdiw, znanym bułgarskim ośrodku międzynarodowych targów, przeprowadzono sesję PBKH we wrześniu 1989 r. Temat jej stanowiła ocena polskiej i bułgarskiej historiografii, dotyczących dziejów Polski i Bułgarii w okresie od XVII w. po dzień dzisiejszy. Najważniejszym plonem obrad było wskazanie na pilną potrzebę wzajemnego wyjaśnienia sobie spraw trudnych oraz przewartościowania szeregu opinii anachronicznych lub nawet błędnych, pokutujących ciągle jeszcze w piśmiennictwie historycznym obu naszych krajów.

Upadek systemu totalitarnego w Polsce, a następnie w Bułgarii, początkowo zdawał się nie wpływać na zakłócenie rytmu regularnych spotkań PBKH. W 1990 r. w Warszawie odbyła się konferencja pt. „Polska, Bułgaria i Rosja (ZSRR) w wiekach XVII–XX”. Trzeba stwierdzić, że w trakcie obrad sesji poruszono bardzo wiele kwestii, które dotychczas stanowiły swoiste białe plamy we wzajemnych stosunkach obu naszych państw z Rosją (ZSRR). Oporając się na nowych źródłach udostępnionych w ostatnim okresie, podjęto również próbę wyświetlenia szeregu spraw kontrowersyjnych oraz interpretacji wydarzeń przemilczanych albo prezentowanych z pominięciem wymogów obiektywizmu historycznego. Z kolei rok później, we wrześniu, obradowano w Sofii na temat: „Kościół i państwo w dziejach

Polski i Bułgarii”. Strona bułgarska, mimo trudnej sytuacji finansowej, stworzyła należyte warunki wspólnych posiedzeń i pobytu delegacji polskiej. Przedstawione referaty i dyskusje pozwoliły wydobyć szereg mało znanych a interesujących aspektów historii Kościołów w obu państwach.

W dalszych latach wszakże głębokie przemiany, wynikające z transformacji postkomunistycznej w Polsce i Bułgarii, zaważyły ujemnie na funkcjonowaniu PBKH. Uwidoczniło się to zwłaszcza w Bułgarii, gdzie w efekcie drakońskich ograniczeń nakładów finansowych na naukę, placówki naukowe znalazły się faktycznie w stanie zapaści. Historycy bułgarscy pozbawieni zostali środków nie tylko na prowadzenie badań naukowych za granicą, ale także — nawet na samą podróż, gdy jako goście byli zapraszani do zagranicznych ośrodków naukowych. W tym kontekście należy podkreślić liczący się gest prof. Balceraka, który jako rektor Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno–Pedagogicznej (dalej MWSHP) zorganizował wraz z Instytutem Historii PAN konferencję PBKH w październiku 1996 r. w Łowiczu. Było to możliwe tylko dzięki pokryciu przez gospodarza spotkania kosztów przyjazdu i pobytu delegacji historyków bułgarskich. Referaty wygłoszone na konferencji koncentrowały się wokół zagadnienia wkładu Polski i Bułgarii w koncepcje Międzymorza XV–XX w.

W dwa lata później, na przełomie maja i czerwca 1998 r., w Wielkim Tyrnowie, dawnej stolicy Bułgarii, miało miejsce kolejne spotkanie PBKH przygotowane przez stronę bułgarską. Trzeba zaznaczyć, że doszło ono do skutku tylko dzięki determinacji i wysiłkom prof. Isusowa, który dołożył wszelkich starań, aby pozyskać sponsorów dla sfinansowania kosztów konferencji. Tematyka obrad dotyczyła pozycji oraz znaczenia Polski i Bułgarii w kulturze Międzymorza Bałtycko–Czarnomorskiego XVII–XX w. Jednakże niespodziewana, nagła śmierć prof. Isusowa w 1999 r. oraz zmiany personalno–organizacyjne w Instytucie Historii BAN spowodowały kolejne zamrożenie działalności Komisji. Można jednak mieć nadzieję, że w najbliższym czasie współpraca historyków Polski i Bułgarii, przygasła z przyczyn obiektywnych, zostanie reaktywowana. Lecz kontakty z historykami bułgarskimi podtrzymywane są nadal. Z inicjatywy bowiem prof. Balceraka — rektora MWSHP — w semestrze letnim roku akademickiego 1999/2000 prowadziła wykłady na tej uczelni doc. dr Eczka Damianowa, autorka interesującej monografii poświęconej stosunkom polsko–bułgarskim w latach międzywojennych (wdowa po prof. Simeonie Damianowie).

Przedstawiając rolę prof. Balceraka w inicjowaniu i promowaniu współdziałania naukowego badaczy polskich i bułgarskich nie sposób pominąć Jego zasług na polu edytorstwa. Z Jego bowiem inicjatywy i pod Jego redakcją naukową oraz z Jego współautorstwem opublikowano dwa zbiory, stanowiące pokłosie kilku konferencji PBKH. Są to: „Polska i Bułgaria w okresie budownictwa socjalizmu”, wydany w Warszawie w 1981 r. oraz „Polska–Bułgaria przez wieki (XVII–XX w.)”, wydrukowana w IH PAN w Warszawie w 1992 r. Kolejna tego rodzaju publikacja, tym razem finansowana przez MWSHP, znajduje się już w fazie finalnej przygotowań do druku. Ponadto prof. Balcerak był inicjatorem i realizatorem naukowym dwutomowej edycji źródeł, obrazującej całokształt stosunków łączących Polskę i Bułgarię od 1918 r. do 1960 r. Dodajmy, że „Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko–bułgarskich” — bo taki tytuł nosi owa edycja — ukazały się również w Sofii, w bułgarskiej wersji językowej. Trzeci natomiast tom obejmujący lata 1960–1980 r. był opracowywany przy współudziale prof. Balceraka. To ogromne przedsięwzięcie edytorskie stanowiło rezultat kilkuletniej współpracy historyków i archiwistów obu państw, działających we wspólnym, dwustronnym Komitecie Redakcyjnym, któremu ze strony polskiej przewodniczył prof. Balcerak, a ze strony bułgarskiej doc. dr Angeł Nakow.

W ocenie ponad trzydziestoletniej, wielostronnej aktywności prof. Wiesława Balcera-ka na niwie współpracy środowisk historycznych Polski i Bułgarii, trzeba wziąć pod uwagę nie tylko jej konkretne efekty materialne w postaci powołanej i funkcjonującej PBKH, czy przygotowania ważnych naukowych publikacji, referatów oraz antologii źródeł archiwalnych. Bardzo istotny bowiem jest także wkład Profesora w przymnożenie kapitału życzliwości, zrozumienia i przyjaźni pomiędzy społecznościami historyków obu naszych krajów. Bez przesady można skonstatować, że prof. Balcerak od samego początku ukonstytuowania się PBKH stał się *spiritus movens* tego dwustronnego ciała, podejmując nieustrudzenie wiele wysiłków dla stworzenia właściwego klimatu we wzajemnych kontaktach. W ten sposób zacieśniane związki polsko-bułgarskie przyczyniają się do coraz ściślejszego zbliżenia Polaków i Bułgarów, współbrzmiącego z wszechobecną dziś tendencją integracji narodów w przyszłej, zjednoczonej Europie.

Elżbieta Znamierowska-Rakk